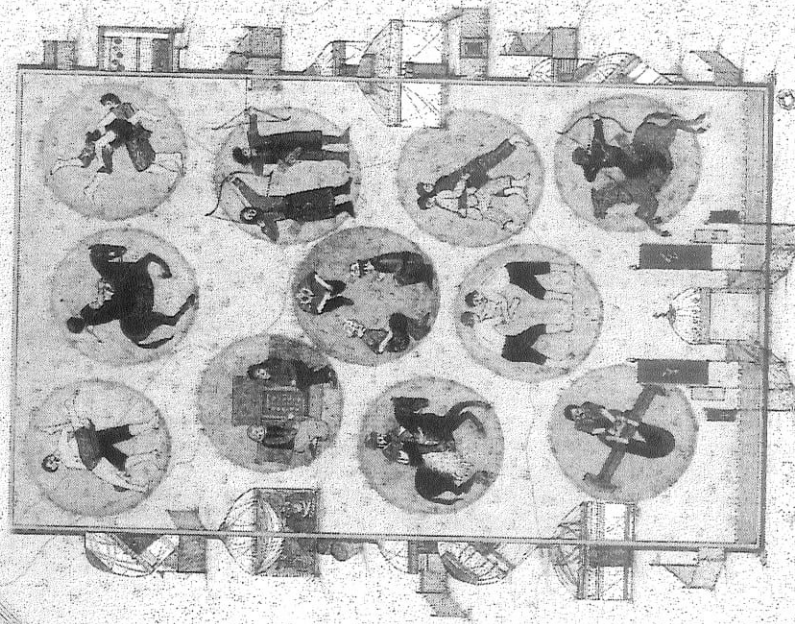

ТҮРК ЭЛДЕРИНИН САЛТТУУ СПОРТТУК ОЮНДАРЫ
III
TÜRK HALKLARININ GELENEKSEL SPOR OYUNLARI
III

БИЛДИРҮҮЛӨР
BİLDİRİ KİTABI

ТҮРК ЭЛДЕРИНИН САЛТТУУ СПОРТТУК ОЮНДАРЫ III
TÜRK HALKLARININ GELENEKSEL SPOR OYUNLARI III

by C. Baygar

**ТҮРК ЭЛДЕРИНИН САЛТТУУ СПОРТТУК
ОЮНДАРЫ
III**

**TÜRK HALKLARININ GELENEKSEL SPOR
OYUNLARI
III**

**THE TRADITIONAL SPORTS GAMES OF TURKIC
PEOPLES
III**

УДК
ББК
Т

Т **Түрк элдеринин салттуу спорттук оюндары-III – Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları-III**, Түзгөндөр: Женгиз Буйар, Мехмет Түркмен, Нурдин Усеев – Б.: 2018. – 847 б.

ISBN 978-9967-9144-0-7

Бул китепте 2018-жылдын 22-23- ноябрында Кыргыз-Түрк «Манас» университетинде өткөрүлгөн III Эл аралык «Түрк элдеринин салттуу спорттук оюндары» симпозиумунун материалдарындан *симпозиум редколлегиясы тарабынан тандалган* билдирүүлөр басылды.

Bu kitapta 22-23 Kasım 2018 tarihinde Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde düzenlenen *III. Uluslararası Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Sempozyumu*'nda sunulan bildirimlerden *Sempozyum Bilim Kurulu'nun değerlendirmeleri neticesinde belirlenen* bildirimler yer almaktadır. Yazıların bütün sorumluluğu yazarlarına aittir.

Көркөмдөгөн:
Техникалык редактор:

Кыргыз-Түрк «Манас» университетинин башкармалыгынын жана басма комиссиясынын чечими боюнча басылды. Басууга ..... кол коюлду.
Китептин өлчөмү 16,5 x 24. Көлөмү ..... басма табак. Нускасы 250.

КТМУнун Басмакана бөлүмүндө басылды
Бишкек ш., Жал к.р., КТМУнун Ч. Айтматов атындагы кампусу

Т

ISBN 978-9967-9144-0-7

© КТМУ, 2018

Кыргыз-Түрк «Манас» университетинин басылмалары
Салттуу оюндар жана спорт изилдөө борбору
Конференциялар тизмеси

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları
Geleneksel Oyun ve Spor Araştırma ve Uygulama Merkezi
Kongreler Dizisi

**ТҮРК ЭЛДЕРИНИН САЛТТУУ СПОРТТУК
ОЮНДАРЫ-III**

**TÜRK HALKLARININ GELENEKSEL SPOR
OYUNLARI-III**

Эл аралык симпозиумдун материалдары
Uluslararası Sempozyumu Bildirileri

Түзгөндөр
Женгиз БУЙАР
Мехмет ТҮРКМЕН
Нурдин УСЕЕВ

Editörler
Cengiz BUYAR
Mehmet TÜRKMEN
Nurdin USEEV

Бишкек • Bişkek 2018

SEMPOZYUM BAŞKANLARI

Prof. Dr. Sebahattin BALCI
Prof. Dr. Asilbek KULMIRZAYEV

ONUR KURULU

Prof. Dr. Düsen KASEINOV, TÜRKSOY Genel Sekreteri,
KAZ
Prof. Dr. Refik TURAN, Türk Tarih Kurumu TUR
Bilal ERDOĞAN, Dünya Etnospor Konfederasyonu
Başkanı, TUR
Fatih Mehmet ERKOÇ, Kahramanmaraş Büyükşehir
Belediyesi Başkanı TUR
Prof. Dr. Fethi Ahmet POLAT, Muş Alparslan Üniversitesi
Rektörü, TUR
Prof. Dr. Alim YIDIZ, Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü,
TUR
Ömer Faruk ÖZ, Ata Sporları Vakfı Başkanı-TBMM İdari
Amiri, TUR
Musa AYDIN, Türkiye Güreş Federasyonu Başkanı, TUR
Dr. Hakan KAZANCI, Türkiye Geleneksel Sporlar
Federasyonu Başkanı, TUR

DAVETLİ KONUŞMACILAR

Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ, UNESCO Türkiye Geleneksel
Oyunlar Temsilcisi, TUR
Prof. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ, Gazi Üniversitesi - Türk
Tarih Kurumu TUR
Prof. Dr. Viktor BUTANAYEV, Hakasya, Rusya
Prof. Dr. Gulnar YULDIBAYEVA, Başkurdistan, Rusya
Prof. Dr. İnga MENDOT, Tiva, Rusya
Prof. Dr. Svetlana GULIYEVA, Yakutistan, Rusya
Prof. Dr. Nasriddin NAZAROV, Özbekistan
Dr. Adem KAYA, USA
Rodika Maria YAKŞI, UWW, TBW As Başkan SWI
Önder YAKŞI, Dünya Güreş Birliği, Genel Organizatör,
SWI

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Mehmet TÜRKMEN (Başkan)
Prof. Dr. Anvarbek MOKEEV
Prof. Dr. Abdulatif TÜZER
Prof. Dr. Fırat PURTAŞ
Prof. Dr. Fahri UNAN
Prof. Dr. Kanat CANUZAKOV
Prof. Dr. Hüseyin KIRIMOĞLU
Doç. Dr. Cengiz BUYAR
Doç. Dr. Bilal DEMİRHAN
Doç. Dr. Serdar GERİ
Doç. Dr. Erkut TUTKUN
Yrd. Doç. Dr. Nurdin USEEV
M. Levent AKICI
Ömer SOKUR
Yrd. Doç. Dr. M. Fatih BİLİCİ
Dr. Ulanbek ALİMOV
Dr. Kayrat BELEK
Cevdet KABAKÇI
İbrahim ÖZDEMİR
Cıldızbek OSMONALİEV

BİLİM KURULU

Dr. Kanat CANUZAKOV KGZ- (Başkan)
Dr. Adem KAYA USA
Dr. Adilman NURMUHAMBETOV KAZ
Dr. Ahmet ŞAHİN TUR
Dr. Ahmet YİĞİT TUR
Dr. Aleksandr N. KİM-KİMEN RUS
Dr. Anarkan KASMALIYEVA KGZ
Dr. Balzhan S. TLEUBAYEVA KAZ
Dr. Bilal ÇOBAN TUR
Dr. Camgırbek BÖKÖŞOV KGZ
Dr. Cıpargül ABDRAHMANOVA KGZ
Dr. Devid CURBY USA
Dr. Esra ÇIPLAK TUR
Dr. Fadil MAMUTİ MKD
Dr. Fatih BEKTAŞ TUR
Dr. Fikret SOYER TUR

Dr. Hal LAWSON USA
Dr. Kubatbek TABALDIYEV KGZ
Dr. Kürşat KARACABEY TUR
Dr. Lauvarusen İÇINHORLOO MGL
Dr. M. Akif ZİYAGİL TUR
Dr. M. Fatih KARAHÜSEYİNOĞLU TUR
Dr. M. Önder ŞEKEROĞLU TUR
Dr. Marat SARALAEV KGZ
Dr. Mehmet AYDIN KGZ
Dr. Mehmet GÜL TUR
Dr. Mehmet GÜNAY TUR
Dr. Mehmet KILIÇ TUR
Dr. Metin KARAYEL TUR
Dr. Muhsin HAZAR TUR
Dr. Muratbek KOCBEKOV KGZ
Dr. Mustafa ORÇAN KGZ
Dr. Mücahit FİŞNE TUR
Dr. İlhan TOKSÖZ TUR
Dr. Nasriddin NAZAROV UZB
Dr. Nejla GÜNAY TUR
Dr. Nicholas L. HOLT CAN
Dr. Olga R. KARANASTAS MDL
Dr. Orhan KEMAL TAVUKÇU KGZ
Dr. Osman İMAMOĞLU TUR
Dr. Ömer KAYNAR TUR
Dr. Özkul ÇOBANOĞLU TUR
Dr. Sabahattin DEVECİOĞLU TUR
Dr. Sylvia BAKALOVA BUL
Dr. Seraly S. TLEUBAYEVA KAZ
Dr. Toktobek İMANALİEV KGZ
Dr. Ünal TÜRKÇAPAR TUR
Dr. Yashar A. MOGHANLOU IRI

SEMPOZYUM HAKEM KURULU

Dr. Mehmet TÜRKMEN
Dr. Marat K. SARALAEV
Dr. Kanat CANUZAKOV
Dr. Cengiz BUYAR
Dr. Nurdin USEEV
Dr. Ulan ALİMOV
Dr. M. Akif ZİYAGİL
Dr. Osman İMAMOĞLU
Dr. Mehmet GÜNAY
Dr. Nejla GÜNAY
Dr. Kürşat KARACABEY
Dr. Fatih BEKTAŞ
Dr. Murat ELİÖZ
Dr. Mehmet ÇEBİ
Dr. Toktobek İMANALİEV
Dr. Hüseyin KIRIMOĞLU
Dr. Ömer KAYNAR
Dr. M. Önder ŞEKEROĞLU
Dr. Metin KARAYEL
Dr. M. Fatih BİLİCİ

GENEL SEKRETERLER

Doç. Dr. Cengiz BUYAR
Yrd. Doç. Dr. Nurdin USEEV

SEKRETARYA

Dr. Kayrat BELEK
Doktorant Ayça GENÇ
Wanguk AN

Симпозиумдун Башчылары

Проф.док. Себахаттин Балжы
Проф.док. Асылбек Кулмырзаев

Ардактуу топ

Проф.док. Дүйсен Касинов, ТҮРКСОЙ башчысы
Проф.док. Рефик ТУРАН, Түрк тарых уюму
Н. Билал Эрдоган, Дүйнөлүк этноспорт конфедерациясынын башчысы
Проф.док. Фатих М. Эроч, Кахраманмараш мэри
Проф.док. Фетхи Ахмет Полат, Муш Алпаслан университетинин ректору
Проф.док. Алим Йылдыз, Жумхурийет университетинин ректору
Проф.док. М. Эжал Огуз, Түркия ЮНЕСКО өкүлү
Проф.док. Мехмет Шахингөз, Түрк тарых уюму
Проф.док. Кемал Тамер, Түркия университеттер спорт федерациясынын башчысы
Өмөр Фарук Өз, Ата спорттору уюмунун башчысы
Проф.док. Муса АЙДЫН, Түркия күрөш федерациясынын башчысы
Док. Хакан Казанжы, Түркия салттуу оюндар федерациясынын башчысы

Чакырылган билдирүү ээлери

Проф., док. М. Эжал Огуз, Түркия ЮНЕСКО өкүлү, Турция
Проф., док. Мехмет ШАХИНГӨЗ, Турция
Проф., док. Виктор БУТАНАЕВ, Хакасия, Россия
Проф., док. Гульнар ЮЛДЫБАЕВА, Башкортостан, Россия
Проф., док. Инга МЕНДОТ, Тыва, Россия
Проф., док. Светлана ГУЛИЕВА, Якутия, Россия
Проф., док. Насриддин НАЗАРОВ, Узбекистан
Док. Адем КАЯ, АКШ
Родика Мариа ЙАКШИ, SWI
Өндөр ЙАКШИ, SWI

Уюштуруу тобу

Проф.док. Мехмет Түркмен (төрага)
Проф.док. Анварбек Мокеев
Проф.док. Абдулатиф Түзер
Проф.док. Фырат Пурташ
Проф.док. Фахри Унан
Проф.док. Канат Джанузаков
Проф.док. Хүсейин Кырымгоглу
Доц.док. Женгиз Буяр
Доц.док. Билал Демирхан
Доц.м.ат. док. Нурдин Усеев
М. Левент АКЫЖЫ
Өмөр СОКУР
Доц.м.ат. док. М. Фатих Билижи
Док. Уланбек Алимов
Док. Кайрат Белек
Жевдет Кабакчы
Ибрахим Өздемир
Жылдызбек Осмоналиев

Илимий топ

Док. Канат Джанузаков KGZ - Төрага
Док. Адем Кайа USA
Док. Адилман Нурмухамбетов KAZ
Док. Адем Шахин TUR
Док. Ахмет Йигит TUR
Док. Александр Н. Ким-Кимен RUS
Док. Анаркан Касымалиева KGZ
Док. Айтген Мехдиева AZE
Док. Балжан С. Тлеубаева KAZ
Док. Билал Демирхан KGZ
Док. Жамгырбек Бөкөшев KGZ
Док. Жыпаргул Абдокахманова KGZ
Док. Дэвид Керби USA
Док. Эсра Чыпчак TUR
Док. Фадил Мамути MKD
Док. Фахри Унан KGZ
Док. Фырат Пурташ TUR
Док. Хал Лавсон USA
Док. Ибрахим Йылдыран TUR
Док. Кхалил Ахмед Кхан IND
Док. Кубатбек Табалдиев KGZ
Док. Лауварусен Ичинхорлоо MGL
Док. Лей Джаниян CHN
Док. М. Акиф Зиягил TUR
Док. М. Эжал Огуз TUR
Док. М. Өндөр Шекероглу TUR
Док. Мехмет Айдын KGZ
Док. Мехмет Гүл TUR
Док. Мехмет Гүнай TUR
Док. Мехмет Кылыч TUR
Док. Мехмет Түркмен KGZ
Док. Метин Карайел TUR
Док. Мухсин Хазар TUR
Док. Муратбек Кожобеков KGZ
Док. Мустафа Орчан KGZ
Док. Мүжахит Фишне TUR
Док. Ибрахим Йылдыран TUR
Док. Илхан Токсөз TUR
Док. Насриддин Назаров UZB
Док. Нежла Гүнай TUR
Док. Ольга Р. Каранастас MDL
Док. Орхан Кемал Тавукчу KGZ
Док. Осман Имамоглу TUR
Док. Өмөр Кайнар TUR
Док. Сильвия Бакалова BUL
Док. Сералы С. Тилеубаев KAZ
Док. Токтобек Иманалиев KGZ
Док. Унал Түркчапар TUR
Док. Яшар А. Могханлоу IRI

Жооптуу катчылар

Доц.док. Женгиз Буяр
Доц. м. а. док. Нурдин Усеев
Катчылык
Док. Кайрат Белек
Айча Генч
Вангук Ан

МАЗМУНУ • İÇİNDEKİLER • СОДЕРЖАНИЕ

SÖZBAŞI	13
<i>Prof. Dr. Sebahattin BALCI</i>	
AÇILIŞ KONUŞMASI	15
<i>Prof. Dr. Fatih Mehmet ERKOÇ</i>	
Салттуу Оюндарынын Философиялык Маани-Маңызы	19
<i>Абдирашит БАБАТАЕВ</i>	
Türk Kültüründen Edebiyatına Geleneksel	
Ata Sporu: Güreş	27
<i>Abdulselem ARVAS</i>	
Spor Ne Değildir? Nasıl Oluşturdu?	43
<i>Âdem KAYA - S. A. ARSTANBEKOV</i>	
Osmanlı Devleti'nde XX. Yüzyıl Başlarında Ordunun İhtiyacı	
İçin Yapılan At İslah Çalışmaları ve At Yarışları	53
<i>Ahmet YİĞİT</i>	
Г. Н. Симатов Кыргыздардын Салттуу Оюндарын	
Изилдөөчү Катары	93
<i>Амантур ЖАПАРОВ</i>	
Küreselleşme Sürecinde; Geleneksel Kırgız Çocuk	
Oyunlarının Araştırılması	101
<i>Atilla ÇAKAR- Bilal DEMİRHAN</i>	
Жамбы Атыш Оюнунун Эрежелери Жана Манас Баштаган Кырк	
Чоронун Жамбы Атышы	113
<i>Айжамал АКЫЙКАТОВА</i>	
Geleneksel Çocuk Oyunları ve Değerler Eğitimi	117
<i>Auç GENÇ - M. Furkan ŞAHİN - A. Hande BAŞKAN - Erkut TUTKUN</i>	
Истоки и Преемственность Классических Спортивных	
Игр Казахов	128
<i>Б. А. ШАЙКЕНОВ - А. Б. КАЛЫШ</i>	

Игры и Состязания в Кара-Калпакской Поэме «Кырк-Кыз»	133
<i>Б. С. МАСАМИРОВ</i>	
Ат Оюндарынын Адабий Чыгармаларда Көркөм Сүрөттөлүшү (Ат Чабыш)	139
<i>Бакытбек ДЖУНУСАЛИЕВ</i>	
Проблемы Становления И Перспективы Развития Социологии Спорта В Кыргызстане	149
<i>Бакытбек МАЛТАБАРОВ</i>	
Arşive Dayalı Bazı Kırgız Geleneksel Oyunları	167
<i>Baktıbek İSAKOV</i>	
Кыргыздардын Салттуу Ат Чабыш Оюну жана Андагы Саяпкерчилик Сынчылык Өнөр (Элдик Оозеки Фолькулордук Булактардын Негизинде)	177
<i>Болот БООБЕК УУЛУ</i>	
Боевые Искусства Кочевых Народов Евразии	195
<i>Жаксыбек ЖУНУСБЕКОВ - Толгар АХМАДИЕВ – Кунаев ТАЛГАТ - Джамалов ДЖАЛАЛ</i>	
Дүйнөлүк Көчмөндөр Оюндарынын Кыргыз Тилдүү Гезиттерде Чагылдырылышы	211
<i>Жанара КАДЕНОВА</i>	
Kuzey Doğu Akdeniz (Girit-Minos) Uygarlığında Tarihi Sporlar ve Görsellerdeki Yansımaları	217
<i>Cebrail NERGİZ - Gülten İMAMOĞLU</i>	
Қамшы – Киелі Де Қастерлі Қазына	233
<i>Дәуренбек ЕСКЕКБАЕВ</i>	
Көк-Бөрүчүлөрдүн Тамактануу Адаттары	247
<i>Динара ИСАКОВА - Нурудин КЫДЫРАЛИЕВ</i>	
«Эр сайыш» бой на пиках военно прикладной вид конного единоборства кыргызов. История и современное состояние	259
<i>Э. К. МОЛДАЛИЕВ</i>	

Televizyon Dizilerinin Kültürel Aktarımdaki Rolü:	
Diriliş Ertuğrul Örneği	271
<i>Fatih BEKTAŞ - İdris YILMAZ - Akın ÇELİK - Fatih ÇEP</i>	
Дипломатические Аспекты Традиционных Игр Кочевников	281
<i>Гюзаль АБДУЛЛАЕВА</i>	
Байыркы Кыргыз Оюну – “Киште”	287
<i>Гүлназ МАМБЕТКАЗИЕВА</i>	
Türk Kültüründe Yağlı Güreş ve Kispet Yapımı Üzerine Bir Çalışma	295
<i>H. Nurgül BEGİÇ - Heves KAYIN</i>	
Оружейная Стрельба У Кыргызов В Начале Хх Века И Ее	
Эволюция В Спорт	317
<i>И. А. ФУКАЛОВ</i>	
Палитра Детских Игр Тюркских Народов: Истоки и Разнообразие	325
<i>Ы. С. ЭРАЛИЕВА</i>	
Развитие и Становление Национальных Видов Спорта	
и Состязаний в Республике Тува	341
<i>Инга МЕНДОТ - Э. МЕНДОТ</i>	
III. Dünya Göçebe Oyunlarının Türkiye Basınındaki Yansımaları	355
<i>İrfan ARIK - Deniz ARIK</i>	
Üniversite Öğrencilerinin Spor Ve Alana Göre Uyku Kalitesinin	
Araştırılması	373
<i>İzzet İSLAMOĞLU - Osman İMAMOĞLU - Mehmet ÇEBİ</i>	
Спортивно-Оздоровительные Традиции Великой Степи	381
<i>К. К. ЗАКИРЬЯНОВ - Б. Н. БОЛДЫРЕВ - Ж. И. ЖУНУСБЕКОВ</i>	
Ысык-Көлдүн Кичи-Тегерек Тоосундагы Аскердик Оюн-	
Зоокторду Чагылдырган Петроглифтер	403
<i>Кайрат БЕЛЕК</i>	
Улуттук Оюндар Аркылуу Дүйнө Таануу	411
<i>А. Ч. КАКЕЕВ</i>	

The Role Of The Missions In Learning The Ski Sports In The Ottoman Period	425
<i>Ömer KAYNAR - M. Fatih BİLİCİ</i>	
Как Средневековые Кочевники Натягивали Тетиву Лука?	431
<i>Күнболот АКМАТОВ - Кубатбек ТАБАЛДИЕВ</i>	
Investigation Of The Effects Of Traditional Games And Computer Games On Social And Emotional Development Of Children	451
<i>M. Fatih BİLİCİ - Ömer KAYNAR - Furkan ŞAHİN</i>	
III-Дүйнөлүк Көчмөндөр Оюндарынын “Ордо” Боюнча Мелдешинин Жыйынтыктары	457
<i>M. Г. ИСМАИЛОВ</i>	
Hokand Hanlığı (1709-1876) Döneminde Evlilik ve Cenaze Merasimlerinde Düzenlenen Halk Oyunları	465
<i>Mairambek TAGAEV</i>	
Дене Тарбия Мугалимдерин Даярдоодо Ордо Оюнун Колдонуу Жана Окутуу Процессинде Үйрөтүү Принциптерин Ишке Ашыруу Шарттары	483
<i>Маматсабыр АБДУЛЛАЕВ - Абакир МАМЫТОВ</i>	
Kırgızca Ve Türkçedeki Aşık Oyunlarıyla İlgili Ortak Sözler Üzerine	495
<i>Mayrambek OROZOBAYEV</i>	
Türkiye Ve Dünya’da Google Ve Youtube’da Dünya Göçebe Oyunları Ve Geleneksel Sporlar Terimlerinin Aranma Oranlarının Karşılaştırılması ..	503
<i>Mehmet Akif ZİYAGİL - Fethi ARSLAN</i>	
Türk Halklarında Spor Tarihçiliği Sorunu	513
<i>Mehmet TÜRKMEN - Kadri AĞGÜN</i>	
Antik Ön Asya Medeniyetlerinde Spor	519
<i>Mehmet TÜRKMEN - Osman İMAMOĞLU</i>	
Жамбы Атуу - Кыргыз Элинин Улуттук Оюну	539
<i>Моймол ЖУСУПОВА</i>	

Geleneksel Aşık Oyunlarında Eneke Yapımı	547
<i>Muhsin HAZAR - Zekihan HAZAR</i>	
Milli Kimlik İnşası Bakımından Dünya Göçebe Oyunları: Kırgızistan Örneği	557
<i>Mustafa ORÇAN</i>	
Этноспорт в Развитие Общeturкского Сознания	575
<i>Насриддин НАЗАРОВ</i>	
Кыргыз Тайганын Жандандыруу Иш Чаралары	581
<i>Нурлан МАМАТОВ</i>	
Geleneksel Yağlı Güreşler ve “Peşrev Çekme” Ritüelleri	587
<i>Oğuzhan GÜL - Mehmet GÜL - Aydoğan SOYGÜDEN</i>	
Olimpiyat Oyunlarının Ekonomik Etkisinin Değerlendirilmesi	603
<i>Osman İMAMOĞLU – M. Yalçın TAŞMEKTEPLİGİL</i>	
Geleneksel Türk Dünya Görüşü Bağlamında Güreşin Anlamı Ve Mitolojik Çözümlemesi	609
<i>Özkul ÇOBANOĞLU</i>	
Оюн Аркылуу Этнодидактикалык Билим Берүүдө Ата-Эненин Ролу	617
<i>Ы. А. РАЙМБЕРДИЕВ - Ж. Ж. МАКСУТОВА</i>	
Айтматовдун Чыгармалары Боюнча Тартылган Көркөм Тасмалардагы Салттык Оюндар	627
<i>Райхан ТАШТЕМИРОВА</i>	
Бүткүл Дүйнөлүк Көчмөндөр Оюндары	635
<i>С. С. АЗИЗБАЕВ - М. К. САРАЛАЕВ - М. И. ТАГАЕВ</i>	
Улуттук Баалуулуктарды Калыптандырууда Салттуу Спорттун Ролу	647
<i>Сааткан НАРКУЛОВА</i>	
Divanü Lûgat-it-Türk'e Göre Türklerde Eğlence ve Oyun	657
<i>Saadettin Yağmur GÖMEÇ - Müslüme Melis ÇELİKTAŞ</i>	

Türk Dünyası Epik Destan Geleneğinde Geleneksel Oyunların Halkbilimsel Çözümlemesi	669
<i>Sacide ÇOBANOĞLU</i>	
Особенности Танца «Сама» Восточных Тюрков: Общая Характеристика И Спортивно-Развивающая Специфика	675
<i>Сайфулла АБДУЛЛАЕВ</i>	
Altay Türkleri'nde Şatra Oyunu	681
<i>Siyirik A. ARSTANBEKOV - Âdem KAYA</i>	
Этно - Педагогическая Сущность Спортсмена - Атлета, Как Носителя И Производителя Ценностей Спортивной Культуры	691
<i>Ш. А АБДЫКЕРИМОВ - Б. Дж. МОТУКЕЕВ - И. Д. БАЙСЫРАХМАНОВ</i>	
Ч. Валиханов Жазып Алган «Көкөтөйдүн Ашы» Аттуу Эпизоддогу Кыргыз Улуттук Оюндарынын Сүрөттөлүү Өзгөчөлүктөрү	697
<i>Т. К. АЙТАЛИЕВА</i>	
Воспроизводство Ценностей Традиционных Игр и Состязаний в Условиях Практики Высших Учебных Заведений Кыргызской Республики (На Примере Кну Имени Ж.Баласагына)	703
<i>Дайырбек ТОКТОБАЕВ</i>	
Kırgız Geleneksel At Oyunu Kökböğü Oyunlarına Seyircilerin Katılım Motivasyonları	721
<i>Tolga GÖK - Ulanbek ALİMOV</i>	
Хан-Ордо Кыргыз Оюну, Оюнчунун Стратегиясы: Күтүлбөстүк Жана Белгисиздик	731
<i>Бактыкан ТӨРӨГЕЛДИЕВА</i>	
Көчмөн Элдериинин «Улуу - Күрөшү»	737
<i>Э. М. ТУКЕЕВ - М. К. САРАЛАЕВ</i>	
Кыргызстанда Өткөрүлгөн «Дүйнөлүк Көчмөндөр Оюндары» Тууралуу Жергиликтүү Пикирлер	749
<i>Бакыт ТУРДУМАМБЕТОВ</i>	
Мүнүшкөр Таптаса - Сагызган Да Алгыр Куш Болот	767
<i>Түгөлбай БАЗАКЕЧЕВ</i>	

Geleneksel Moğol Güreşi Bukh	773
<i>Ünsal TAZEGÜL - Serdar GERİ - Atilla ÇAKAR</i>	
Geleneksel Hint Güreşi Kushti Ve Mukana	779
<i>Ünsal TAZEGÜL - Serdar GERİ - Atilla ÇAKAR</i>	
Спортивные Состязания И Игры Тюрков Саяно-Алтая В Контексте Этно-Культурного Наследия	785
<i>Виктор БУТАНАЕВ</i>	
Bir Sinematografik Anlatım Aracı Olarak Geleneksel Sporların Kırgız Sinemasında Kullanımı	795
<i>Yusuf YURDİGÜL - Camila ABDİMALİKOVA</i>	
Dünya Göçebe Oyunları Tanıtım Filmlerinin Analizi	815
<i>Yusuf YURDİGÜL - Marat ERGEŞOV</i>	
«Көк Бөрү» Оюну жана Анын «Манас» Эпосундагы Тотемдик Издери	837
<i>Зарина КУЛБАРАКОВА</i>	

SÖZBAŞI

Değerli Okurlarımız; Tarihteki büyük medeniyetlerin mimarı olarak insanlığı şekillendiren ecdadımızın mirası ve milli kültürümüzün ürünü olan unutulmuş, unutulmaya yüz tutmuş ve yapılmakta olan çok sayıda geleneksel oyun ve sporlarımız bulunmaktadır. Son yıllarda genç kuşaklarımızın zihin ve beden gelişimini yerli ve milli unsurlarla sağlayan geleneksel spor dallarımızın popülaritesini artırma gayretleri bizlere fevkalade huzur vermektedir.

Bu çalışmalara katkı sunmak için Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği Dönem Başkanlığını da yürüten Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (KTMÜ)'nde Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Uluslararası Sempozyumları düzenlemiştir. Üniversite bünyesinde yapılan bu alandaki çalışmaları verimli ve sürekli kılmak adına Geleneksel Oyunlar ve Spor Araştırma ve Uygulama Merkezi (GOSAUM) kurmuştur. Türk dünyasında bir ilk olan, çok önem verdiğimiz bu Merkez, geleneksel spor ve oyunlarımızın bilimsel yaklaşımla araştırılıp dünya literatürüne yer almasına da katkı sağlayacaktır. GOSAUM'ı faaliyete açılışımızın henüz bir yılını doldurmadan iki uluslararası sempozyumu gerçekleştirmesi, aziz milletimiz ve Türk dünyası adına attığımız adımların hedefini göstermesi bağlamında bizlere huzur vermektedir.

Ünlü Türkolog ve Sinolog Eberhard'ın dediği gibi; "Bir toplumun kültürünü özetleyebilmenin en verimli yolu, bugün dahi o topluma özgü milli nitelikli oyun ve sporlardır". Geleneksel kültür unsurlarının sergilenişinden toplumlar haz almakta ve aynı millet olma şuuru canlanmaktadır. Fakat küreselleşme tazyikleri milli kültür unsurlarından bir takım halkaları koparmış, geleneksel sporlarda bundan kendisine düşen payı almıştır. Ülkemizin hem bölgesel hem de küresel bir barış ve adalet sisteminin tesisi konusunda gösterdiği kayda değer çalışmalar, yakın ve uzak coğrafyalardaki kardeş ve akraba topluluklar tarafından da yakından takip edilmektedir. Dünyanın her tarafına dağılmış tarihsel süreç içerisinde ayrı düştüğümüz, birbirinden uzak coğrafyalara taşındığımız, tarihin belirli dönemlerinde aynı çatı altında yaşadığımız kardeş ve akraba

DİVANÜ LÛGAT-İT-TÛRK'E GÖRE TÛRKLERDE EĞLENCE VE OYUN

Saadettin Yağmur GÖMEÇ* - Müslüme Melis ÇELİKTAŞ**

Özet

Kültür tarihimizin en muhteşem eserlerinden birisi olan Kaşgarlı Mahmud'un eserinde eğlence ve oyunlara dair de pek çok şeyi tespit etmek mümkündür. Tabii ki eğlence ve oyun deyince başta at yarışları, at ile yapılan oyunlar, mesela at cambazlığı, ok atıcılığı, kılıç ve bıçak ile gerçekleştirilen yarışma ve oyunların yanı sıra, güreş, koşu gibi güce ve akla dayalı sporları da unutmamak gerekir. Bilhassa halkın ulu günü, yani Nevruz'da yapılan toplantı ve eğlenceler dillere destan olmaktadır. Bu sırada at ve ok yarışları, güreşler (ayrıca deve, boga gibi hayvan güreşleri), ip cambazlığı, çeşitli halk oyunları sergilenir, insanlar en yeni elbiselerini giyinip, sofralarını ev ya da çadırlarındaki her türlü nimetle donatarak, yeni yılın bol ve bereketli geçmesini temenni etmekteydiler. Bu günlerde yapılan atıcılık, binicilik, güreş, ağırlık kaldırma, kök bar, gülle veya kargı savurma vs. spor müsabakaları hem eğlenmek hem de gençlerin zinde kalmaları için düzenlenirdi ki, bu yarışmaların neticesinde verilen ödüller her genci spor yapmaya teşvik ederdi. Araştırmacılar bunlarla ilgili onlarca kitap, yüzlerce makale kalem almıştır. Esasında bunların hepsi hakkında Divanü Lûgat-it-Türk'ün değişik yerlerinde izahlar ve bilgiler mevcuttur. Biz bunun dışında bu muhteşem eserdeki gündelik çocuk oyunları ve eğlencelerini de belirlemeye çalışacağız. Bizim ayrıca üzerinde durmak istediğimiz mesele, günümüzde gittikçe yozlaşan sosyal hayatın aksine milli eğlence ve oyun kültürümüzü hatırlatmaktır. Maalesef gençlerimiz çağın vebası durumundaki bilgisayar oyunlarından başlarını kaldırmadıkları gibi, daha çok ticari ve gelecek kaygısıyla yapılan spor oyunlarına yöneliyorlar. İşte bu yüzden de geleneksel oyun ve eğlencelerimiz unutulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Divanü Lûgat-it-Türk, Oyun, Eğlence, Türk Kültürü

FUN AND GAME IN THE TURKS ACCORDING TO THE DIVANU LUGAT-IT-TURK

Abstract

It is possible to state that there are a lot of things on amusement and plays in Works of Mahmud Kashgari one of the most magnificent monuments of our cultural history. Surely, when it is said on amusement and play, should not be forgotten the plays grounded on powers and mental such as wrestling, footrace

* Prof. Dr., A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi, sgomec@yahoo.com

** Dr., KTÜ. Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

besides firstly horse-races, plays with horse, such as horse acrobat, archery, races and plays with sword and knife. The Researchers has written dozens of books and thousands of papers. Basically, there are knowledges and explanations in the different chapter of Divanu Lûgat-it-Türk. Except this, we will also try to identify the daily children plays and amusements in this gorgeous work.

Keywords: Divanü Lûgat-it-Türk, Game, Fun, Turkish Culture

Giriş

Hiç şüphesiz millet olmanın gereklerinden birisi de toplu biçimde yaşama, acılara ve sevinçlere beraber iştirak etmektir. Dünyanın en köklü halklarının başında gelen Türklerin gelenek ve görenekleri incelendiğinde her vesileyle toplandıklarını, birtakım hadiselerde ortak tavır sergiledikleri anlaşılır.

Bununla birlikte bu asil millet yas törenlerinde bile toplum dinamizmini hazır tutmuş, miskinlik ve aşırı kaderciliği ikinci plana atmıştır. Tanrı'nın takdiri diye her şeyi oluruna bıraksalardı, bozkırın ağır hayat şartlarında hayatta kalmaları mümkün olmazdı. Bu yüzden düğünde gülüp, ölümdede ağlamasını bilen Türk, cenaze törenleri sırasında bile aile hayatının devamı olan evlilik müessesesini yaşatmak için cenaze çadırına ya da evine gelen yiğitlere veya kızlara münasip eş bakmayı ihmal etmemişlerdi. Esasında günümüzde de halis Türk için değişen birşey yoksa da, günümüzde bir kısım tarikat ya da cemaat artıklarının izlerini sürenlerce evlilik kurumu o kadar yozlaştırılıyor ki, düğün meydanları veya salonlarında erkekli-kadınlı alayların oturmaları bir kenara bırakılıyor, haremlik-selamlık uygulamalarıyla iki insanın en mutlu günlerini paylaşmaya gelenler kös kös birbirine bakıp, bir-iki Kur'an suresi okunduktan sonra kalkıp gidiyorlar. Elbette herkesin inanç ve tercihiine saygılıyız, ama bazı değerlerin böylesine abartılıp, sulandırılmasının da âlemi yoktur. Atalarımız boşuna "ölye varan ağlar, düğüne giden oynar" dememiştir.

Bu vesileyle belki de yeri gelmişken bütün Türk topluluklarında ölünün hatırasına düzenlenen yok olmaktan veya yığlamak (ağlamak) fiilinden gelen "yog" merasimleri tertip edilirdi¹. Yog teriminin Kaşgarlı'ya göre "matem, yas" manasının yanında, "ölü aş" anlamı da var idi. O, "ölü gömüldükten üç ya da yedi gün sonra verilen yemek" veya "ölünün

¹ S.Gömeç, *Şamanizm ve Eski Türk Dini*, 2. Baskı, Ankara 2011, s.97-98.

gömülmesinin ardından yenen yemek” diye tarif ettiği “yog basan” sözüne de değinmektedir². İşte buna bağlı olarak Türkçede bir de yoglamak fiili mevcuttur³. Bugün dahi Müslüman Türklerde cenaze mezara konunca, ardından kabristanda ekmek dağıtılması, ölümün üçünde, yedisinde, kırkında, elli ikisinde aş verilmesi herhalde bu geçmişteki geleneğin devamından başka bir şey olmasa gerek. Yine tarihte meşhur Tonga Tigin, Köl Tigin ve Bilge için yapılan bu törenleri hepimiz bilmekteyiz. Bu yog törenleri sırasında karşılaştığımız bir başka usul ise, gürültü ile ağıtın şiddeti artsın diye, herhalde merasim alanına hayvanlar da getiriliyordu⁴. Belki de ölen kişinin arkasından böyle büyük bir tören ve hengâme ile yakılan ağıt, ona verilen değer de işareti olabilir.

Yukarıda da değindiğimiz üzere düğünde gülmeyi, cenazede ağlamayı bilen Türk, erkek ve kadınların aynı yerde bulunmalarından namuslarının lekelenmeyeceği veya günaha girilmediğinin de farkındaydılar. İnsanımız güya din adına sürekli kendi kökünden, milli ruhundan ve âdetlerinden uzaklaştırılarak bambaşka bir hale getirilmektedir. Elbette bunun temelinde siyasi hareketler ve Türkiye’de uygulanmaya çalışılan birtakım bağnaz eğitim politikalarının da rolünün olduğunu, birilerinin kendi ideolojileri ya da dünya görüşleri çerçevesinde bir toplum mühendisliği yaparak, halkı dönüştürmeye çalıştıklarını da biliyoruz. Ancak bu asil millet hiçbirine fırsat vermeyecektir.

Bütün bunlar bir yana biz kültürümüzün en muhteşem eserlerinden birisi olan Kaşgarlı Mahmud’un kitabına dönersek, orada eğlence ve oyunlara dair de pek çok şeyi tespit edeceğimize inanıyoruz. Tabii ki eğlence ve oyun deyince başta at yarışları, at ile yapılan oyunlar, mesela at cambazlığı, ok atıcılığı, kılıç ve bıçak ile gerçekleştirilen yarışma ve oyunların yanı sıra, güreş, koşu gibi güce ve akla dayalı sporları da

² Kaşgarlı Mahmud, *Divanü Lûgat-it-Türk*, C. I, Çev. B.Atalay, 2. Baskı, Ankara 1988, s.398; C. III, s.106, 143.

³ Kaşgarlı, a.g.e., C. III, s.309.

⁴ Kök Türkçe yazıtlarda yog âdetiyle alakalı olan pek çok ibareye rastlamaktayız. Mesela, Köl Tigin ve Bilge Kagan yazıtlarında 714 yılında, Beş Balık seferi sırasında ölen amcalarının oğlu Tonga Tigin’in yogundan (mateminden) bahis vardır (Bakınız, S.Gömeç, “Atsız Bir Kahraman: Tonga Tigin”, *Türk Kültürü*, 33/390, Ankara 1995, s.63-64). Yine Çin kaynakları Türklerin cenaze törenlerinden söz ederken; ölen kimsenin çocukları, torunları, bütün akrabaları bir koyun ya da atı kurban olarak kesip, mevtanın çadırının önüne koyduklarını anlatırlar. Hatta bu cenaze törenleri sırasında tanışan gençlerin izdivaçlara karar verdiklerini bile vurguluyorlar (Bakınız, M.T.Liu, *Die Chinesischen Nachrichten zur Geschichte der Ost-Türken (T’u-küe)*, I. Buch, Wiesbaden 1958, s.9-10).

unutmamak gerekir. Araştırmacılar bunlarla ilgili onlarca kitap, yüzlerce makale kalem almıştır. Esasında bunların hepsi hakkında Divanü Lûgat-it-Türk'ün değişik yerlerinde izahlar ve bilgiler mevcuttur ki tamamını derlemeyi pek lüzumlu görmedik.

Tarihin en eski çağlarından itibaren bazen kutsal gün, bazan da sıradan zamanlarda⁵ milletin moral ve dinamizmini yüksek tutmak amacıyla düzenlenen şölen ve eğlencelerin, bilhassa Osmanlı Devleti çağına gelindiğinde her vesile ile yapıldığını, bu özel günlerde hünerlerini sergileyen uzman oyuncu, şarkıcı, tiyatrocü diğerlerinin yaygınlaştığını da görüyoruz. Yine buna dair tarihi vesikalarda bolca malzemeye tesadüf edilebilir.

Bu şölen, bayram ve toplantılarda halkın birlik duygusu pekiştirildiği gibi, uzak yerlerdeki akrabaların görüşme imkânı sağlanır, açlar doyurulur, fakirler hakanının veya beyin malından ihtiyacı kadarını alarak, sosyal denge ayakta tutulurdu ki, bu husustaki örneklere de meşhur Dede Korkut Hikâyelerinde sıkça rastlanılmaktadır. Belki buna bağlı olarak şu tarihi bilgileri de vermekte fayda vardır: Türk devletlerinde idarenin başında bulunan kaganın bir görevi de ülkeyi iktisaden refaha ulaştırmaktır. Milletin karnını doyurmak, üzerini giydirmek, halkı zengin yapmak kaganın vazifesidir. Bu itibarla devleti temsil eden kagan aynı zamanda milletin babasıdır. Savaş ganimetlerinin dağıtılmasında da kagan öncelikli olarak askerlerini düşünürdü. Eğer artan olursa kendisine ayırırdı. Hatta zaman zaman devletin bizatihi görünen yüzü olan Türk hükümdarı şölenler tertipleyerek, açın ve fakirin memnuniyetini kazanmak zorundaydı. Eski Türklerden bahseden yabancı kaynaklarda, ülkelerinde yoksulların bulunmadığı, yiyeceği olmayanların doyurulduğuna dair atıflar vardır. Bunlar gerçekleştirilemezse ülkede istikrar olmuyordu. Bu günümüz modern devletleri ve toplumları için de geçerlidir. Ünlü Kagan Kagan'ın gayelerinin başında nüfusu çoğaltmak ve milleti zengin etmek gelmiştir. Kitabelerdeki; "çigany bay kılı, azığ öküş kılı", cümlesi bunu çok güzel açıklar. Bilge Kagan tahta oturunca aç ve fakir bir şekilde etrafa dağılmış olan milleti bir araya getirerek, zenginleştirdiğini; "yalıng bodunıg tonlıg kılıtm, Çigany bodunıg bay kılıtm"⁶, diye belirtiyordu. Beşinci asırda Bengü Kagan da topraklarında huzuru ve refahı

⁵ G. Kirilen, *Göktürklerden Önce Türkler*, Ankara 2015, s. 66.

⁶ *Bilge Kagan Yazıtı*, Kuzey tarafı, 8. satır; *Köl Tigin Yazıtı*, Güney tarafı, 10. satır: "Çıplak halkı giydirdim. Fakir milleti zengin yaptım".

sağladığından, halk kendisine büyük bir sevgiyle bağlanmıştı. Onlardan yüzlerce yıl sonra Yusuf Has Hacib, beylerin şöhretini iki şey büyütür diyor: Kapısında tugu ve başköşesinde sofrası. O yine beye; malını, eşyasını bölüştürmesini ve halkına yedirmesini öğütler⁷. Mesela Dede Korkut Hikâyelerinden birisi olan Dirse Han-oglu Bogaç'ın Destanı'nda, Tanrı'nın kendisine bir oğul vermesi için Dirse Han'ın karısı, eşine şöyle bir nasihatte bulunuyor: "Yerinden kalk, ala çadırını kurdur! Attan aygır, dededen bugra, koyundan koç kes. İç ve Dış Oguz'un beylerini çağır. Aç görürsen doyor, çıplak görürsen giydir. Borçluyu borcundan kurtar. Tepe gibi et yağ, göl gibi kırmızı sağdır. Ulu bir toy yap, dilekte bulun. Ola ki bir mübarek kulun duasıyla Tanrı bize topaç gibi bir oğlan verir", der. Yine 8. asrın başlarında, Hindistan'ın kuzeyi, yani bugünkü Pakistan dolaylarını idare eden Kök Türk beylerinin yılda iki kere böyle toylar düzenlediği ve mallarını dağıttığına dair kayıtlar mevcut olduğu gibi, Çinli seyyahların raporlarında Türk ülkelerinde fakir insanlara rastlanmadığı vurgulanır⁸. Elbette ki halkın karnını daha iyi doyurabilen, maharetli ve kahraman idareciler itibarlıydı. Tebaasına servet ve ün bağışlayabilirse, o zaman başka boyların da gelip kendilerine katılmaları vakidir.

Bilhassa halkın ulu günü, yani Nevruz'da yapılan toplantı ve eğlenceler dillere destan olmaktadır. Bu sırada at ve ok yarışları, güreşler (ayrıca deve, boga gibi hayvan güreşleri), ip cambazlığı⁹, çeşitli halk oyunları sergilenir, insanlar en yeni elbiselerini giyinip, sofralarını ev ya da çadırlarındaki her türlü nimetle donatarak, yeni yılın bol ve bereketli geçmesini temenni etmekteydiler. Bu günlerde yapılan atıcılık¹⁰, binicilik,

⁷ Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig*, I, Metin, Haz. R.R.Arat, 2. Baskı, Ankara 1979, s.154; Nizamü'l-Mülk, *Siyaset-nâme*, Haz. M.A.Köymen, Ankara 1982, s.163-166; R.Genç, "Eski Türk Ziyafetleri ve Dış Kirası Adeti", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV. Cilt, Gelenek, Görenek ve İnançlar, Ankara 1982, s.177; G. Z. Tang, *Çince Kaynaklara Göre Kuzey Liang Hun Devleti'nin Siyasi, Kültürel ve Ekonomik Tarihi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999, s.77.

⁸ Bakınız, O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Masalları*, İstanbul 1943, s.10; F.Sümer, *Eski Türklerde Şehircilik*, İstanbul 1984, s.42; E.Esin, "Butân-ı Halaç (M. VII.-X. Yüzyıllarda Halaç Kültürünün Sanat Eserlerinde Akisleri)", *Türkiyat Mecmuası*, C. 17, İstanbul 1972, s.54; Ö.İzgi, "Kao-Ch'ang (Turfan) Uygurları", *Tarihte Türk Devletleri*, C. I, Ankara 1987, s.239.

⁹ W. S. Tsai, *Li Tê-Yü'nün Mektuplarına Göre Uygurlar (840-900)*, Doktora Tezi, Taipei 1967, s.35.

¹⁰ Kaynaklarda eski Türklerin "Kabak Oyunu" da dedikleri bir eğlence ve yarışma şekli görüyoruz ki, ünlü Evliya Çelebi'nin seyahatnamesine baktığımızda; Trabzon'daki Kavak Meydanında usta binici paşalar ve askerlerin tatil günlerinde, bir gemi direğinin üzerinde yer alan altın yaldızlı bir topa, dörtnala at koşturarak, ok attıkları ve vuranlara da